

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ. 410.006.02.2023

Pani
Dorota Rząsa
Dyrektor Szkoły Podstawowej
nr 16 w Rzeszowie
ul. Bohaterów 1
35 - 112 Rzeszów

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/021 - Kształcenie dzieci cudzoziemców w polskich szkołach.

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Jednostka kontrolowana	Szkoła Podstawowa nr 16 w Rzeszowie, ul. Bohaterów 1, 35-112 Rzeszów ¹ .
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dorota Rząsa, Dyrektor Szkoły Podstawowej nr 16 w Rzeszowie od 1 września 2019 r., zwana dalej Dyrektorem.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przyjmowanie dzieci cudzoziemców do szkoły. 2. Warunki realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w stosunku do dzieci cudzoziemców. 3. Nadzór pedagogiczny dyrektora szkoły nad zajęciami dla dzieci cudzoziemców.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020 - 2023 r. (do czasu zakończenia kontroli) ² .
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie.
Kontroler	Agnieszka Pomykała, specjalista k. p., upoważnienie do kontroli nr LRZ/97/2023 z 29 marca 2023 r.

(akta kontroli tom I, str. 1 - 5)

¹ Dalej: Szkoła.

² Badaniami kontrolnymi objęto również działania i zdarzenia wraz z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.

³ Dz.U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności.

OCENA OGÓLNA

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli⁵, w Szkole w większości prawidłowo realizowano zadania edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze wobec uczniów cudzoziemców. Przestrzegano warunków przyjmowania uczniów z zagranicy do Szkoły. Uczniowie cudzoziemcy zostali objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną i korzystali z form pomocy organizowanych w Szkole. Zorganizowano im dodatkowe zajęcia nauki języka polskiego. Uczniom z Ukrainy w roku szkolnym 2021/2022 nie zwiększono wymiaru godzin dodatkowych lekcji nauki języka polskiego z dwóch do sześciu tygodniowo.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły składu komisji kwalifikującej uczniów do oddziałów przygotowawczych, który nie był zgodny z wymogami określonymi w § 16 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. *w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw*⁶ oraz braku wymaganej adnotacji o nieklasyfikowaniu w arkuszach ocen uczniów oddziału przygotowawczego w roku szkolnym 2021/2022 .

W ocenie NIK, rzetelnie i zgodnie z przepisami prawa pozyskiwano środki finansowe na prawidłowe funkcjonowanie szkoły związane z kształceniem dzieci cudzoziemców, organizację oddziałów przygotowawczych, zatrudnienie nauczycieli wspomagających posługujących się językiem pochodzenia uczniów, zapewnienie niezbędnych pomocy naukowych i materiałów dydaktycznych. Nauczyciele dostosowali programy nauczania przedmiotów obowiązkowych do potrzeb kształcenia dzieci cudzoziemców w zakresie formy i metod pracy. Szkoła wspomagała uczniów przestępujących do egzaminu ósmoklasisty poprzez dostosowanie warunków i form przeprowadzenia egzaminu. Dyrektor prawidłowo i rzetelnie sprawowała nadzór pedagogiczny nad kształceniem uczniów cudzoziemców. Nauczyciele pracujący z uczniami z zagranicy mieli możliwość doksztalcenia oraz korzystania z pomocy dydaktycznych i materiałów edukacyjnych.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁷ kontrolowanej działalności.

OBSZAR

1. Przyjmowanie dzieci cudzoziemców do szkoły.

Opis stanu faktycznego

1.1. W roku szkolnym 2020/2021 według stanu na 30 września 2020 r. w Szkole uczyło się 519 uczniów, w tym siedmiu cudzoziemców w oddziałach ogólnodostępnych. Według danych na 30 września 2021 r. w Szkole w roku szkolnym 2021/2022 było 516 uczniów, w tym 10 cudzoziemców w oddziałach ogólnodostępnych. W roku szkolnym 2022/2023 w Szkole według stanu na 30 września 2022 uczyło się 581 uczniów, w tym 107 cudzoziemców (z tego: 105 z Ukrainy i dwóch z Rosji). Na dzień 30 września 2022 r. w oddziałach ogólnodostępnych uczyło się 58 cudzoziemców (z tego: 56 z Ukrainy i dwóch z Rosji), a w oddziałach przygotowawczych 49 uczniów z Ukrainy.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako pozytywną, negatywną albo w formie opisowej.

⁵ Dalej: NIK.

⁶ Dz. U z 2020 r. poz. 1283, ze zm., dalej: rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi.

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

W roku szkolnym 2022/2023 w stosunku do roku szkolnego 2020/2021 nastąpił wzrost liczby uczniów, w tym cudzoziemców z siedmiu do 107. Uczniowie obcokrajowcy na dzień 30 września 2022 r. stanowili 18,42% wszystkich uczniów w Szkole.

Dyrektor wyjaśniła, że w związku z przyrostem liczby uczniów cudzoziemców w roku szkolnym 2022/2023 w stosunku do lat poprzednich nie było konieczności wprowadzenia zmianowości nauki. W roku szkolnym 2021/2022 w związku z utworzeniem nowej klasy dla uczniów ukraińskich zaadaptowaliśmy jedno z pomieszczeń bibliotecznych jako salę lekcyjną. Sala wyposażona jest w pojedyncze ławki dla uczniów, biurko dla nauczyciela, komputer i tablicę interaktywną.

Przyrost liczby uczniów wpłynął na przebieg procesu wychowawczego i kształcenia w Szkole. Liczba uczniów wpłynęła na te procesy i skutkowało to trudnościami w procesie adaptacji do nowego środowiska jakim jest szkoła, klasa, grupa rówieśnicza. Nowi uczniowie mieli trudności z dostosowaniem się do panujących w placówce zasad, norm i regulaminów zawartych w statucie Szkoły, pomimo wsparcia ze strony grona pedagogicznego, specjalistów, wychowawców klas. Wzrosła liczba interwencji, rozmów prowadzonych przez pedagoga, wychowawców z uczniami i rodzicami. Wynikało to w głównej mierze z bariery językowej oraz kulturowej. Trudności te rozwiązywane były na bieżąco przy współpracy nauczyciela-tłumacza języka ukraińskiego. W przypadku zauważenia potrzeby przeprowadzenia dogłębnej diagnozy zachowania, uczniowie po wcześniejszej konsultacji z rodzicami kierowani byli przez Szkołę do Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 2 w Rzeszowie oraz mogli skorzystać ze wsparcia w TUTU Centrum Rozwoju Psychofizycznego w Rzeszowie⁸.

(akta kontroli tom I, str. 6-10)

1.2. W latach szkolnych 2020/2021, 2021/2022, 2022/2023 Dyrektor przedłożyła organowi prowadzącemu zaopiniowane przez zakładowe organizacje związkowe arkusze organizacji szkoły w terminie określonym w § 17 ust. 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli⁹. Arkusze zostały zatwierdzone przez organ prowadzący Szkołę po uzyskaniu opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny.

W roku szkolnym 2020/2021 według danych na 30 września 2020 r. w Szkole były 24 oddziały ogólnodostępne, do których uczęszczało łącznie 519 uczniów, w tym siedmiu cudzoziemców (z tego: czterech z Ukrainy i trzech z Meksyku). Uczniowie z zagranicy uczęszczali do sześciu oddziałów ogólnodostępnych (w tym z Ukrainy do czterech). W roku szkolnym 2021/2022 według stanu na 30 września 2021 r. w Szkole było 25 oddziałów ogólnodostępnych, w których uczyło się łącznie 516 uczniów, w tym dziesięciu cudzoziemców (z tego: ośmiu z Ukrainy i dwóch z Meksyku). Uczniowie z zagranicy uczęszczali do dziewięciu oddziałów ogólnodostępnych (w tym z Ukrainy do ośmiu). Według stanu na 30 września 2022 r. w roku szkolnym 2022/2023 w Szkole było 26 oddziałów (z tego: 24 ogólnodostępne i dwa przygotowawcze). W 26 oddziałach uczyło się łącznie 581 uczniów, w tym 107 cudzoziemców (z tego: 105 z Ukrainy i dwóch z Rosji). Do dwóch oddziałów przygotowawczych według stanu na 30 września 2022 r. uczęszczało łącznie 49 uczniów z Ukrainy. W 20 oddziałach ogólnodostępnych uczyło się 58 cudzoziemców, w tym 56 z Ukrainy.

(akta kontroli tom I, str. 6-7, 11-219)

1.3. W Szkole obowiązywały procedury włączania uczniów cudzoziemców do funkcjonowania społeczności szkolnej. Dyrektor zarządzeniem z 31 sierpnia 2017 r.¹⁰ wprowadziła Program wsparcia dla osób przybyłych z zagranicy i uczących się

⁸ Dalej: TUTU.

⁹ Dz. U. poz. 502, ze zm.

¹⁰ Zarządzenie nr 44/2016/2017 Dyrektora szkoły Podstawowej Nr 16 w Rzeszowie z dnia 31 sierpnia 2017 r.

w Szkole Podstawowej nr 16 w Rzeszowie. W dniu 15 marca 2022 r. Rada Pedagogiczna uchwaliła nowy Program Adaptacyjny dla cudzoziemców w Szkole Podstawowej nr 16 w Rzeszowie¹¹, w którym określono m.in. cele wychowawcze, dydaktyczne i opiekuńcze oraz wskazano osoby odpowiedzialne za realizację programu. W Programie adaptacyjnym określono ścieżkę postępowania wobec ucznia z zagranicy obejmującą m.in.:

- diagnozę potrzeb ucznia, w tym rozpoznanie kompetencji komunikacyjnych, pozyskanie informacji o przebiegu dotychczasowej edukacji poprzez rozmowę z Dyrektorem przed przyjęciem do Szkoły, a w trakcie nauczania przez rozmowy prowadzone przez wychowawców, pedagoga i nauczycieli;
- zapoznanie rodziców i ucznia z systemem edukacji w Polsce;
- dostosowanie wymagań edukacyjnych do możliwości i umiejętności ucznia;
- integrację z zespołem klasowym;
- monitorowanie sytuacji dydaktyczno-wychowawczej;
- wyrównanie różnic edukacyjnych poprzez dodatkowe zajęcia (w tym z języka polskiego);
- kształtowanie postaw tolerancji wobec cudzoziemców;
- włączanie rodziców i uczniów cudzoziemców w życie szkoły.

(akta kontroli tom I, str. 220-227)

1.4. Uczniowie cudzoziemcy przybywający z Ukrainy po wybuchu na jej terytorium konfliktu zbrojnego byli kwalifikowani na dany etap edukacji w Szkole na podstawie dokumentów wskazanych w § 2 pkt. 3 lit. a i b rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz z uwzględnieniem wieku ucznia i opinii rodzica lub osoby sprawującej nad nim opiekę. Na podstawie analizy losowo wybranej dokumentacji 15 uczniów cudzoziemców, którzy podjęli naukę w roku szkolnym 2022/2023 w klasach ogólnodostępnych ustalono, że:

- dla żadnego ucznia nie przedstawiono świadectwa ukończenia szkoły lub kolejnego etapu edukacji za granicą;
- dla trzech z 15 uczniów przedłożono zaświadczenie o uczęszczaniu do szkoły z polskim językiem nauczania na Ukrainie wraz ze wskazaniem etapu edukacji;
- wszyscy uczniowie zostali przyjęci do Szkoły na podstawie pisemnego wniosku rodzica (opiekuna) i pisemnego oświadczenia dotyczącego sumy lat nauki za granicą;
- z wszystkimi rodzicami (opiekunami) przeprowadzono rozmowę związaną z kwalifikowaniem do odpowiedniej klasy, dotyczącą m.in. możliwości adaptacyjnych dziecka i jego znajomości języka polskiego;
- z rozmów kwalifikacyjnych przeprowadzonych przez Dyrektora sporządzono notatki służbowe.

(akta kontroli tom I, str. 228-231)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W ocenie NIK, w latach 2020 - 2023 w prawidłowy sposób przyjmowano dzieci cudzoziemców do Szkoły. Przestrzegano obowiązujących w tym zakresie przepisów oraz wewnętrznych procedur, a przyjęcie do Szkoły po wybuchu konfliktu zbrojnego na Ukrainie znacznej liczby dzieci cudzoziemców nie wpłynęło negatywnie na warunki kształcenia.

¹¹ Uchwała nr 13/2021/2022 Rady Pedagogicznej szkoły Podstawowej nr 16 w Rzeszowie z dnia 15 marca 2022 r. w sprawie przyjęcia Programu adaptacyjnego dla cudzoziemców w Szkole Podstawowej nr 16 w Rzeszowie. Dalej: Program adaptacyjny.

OBSZAR

2. Warunki realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w stosunku do dzieci cudzoziemców.

Opis stanu faktycznego

2.1. W latach szkolnych objętych kontrolą wszystkie przedkładane organowi prowadzącemu szkołę aneksy do arkuszy organizacji szkoły w zakresie spraw dotyczących kształcenia dzieci cudzoziemców zostały zatwierdzone przez organ prowadzący.

(akta kontroli tom I, str. 11-219)

Na podstawie analizy próby 10% uczniów cudzoziemców przyjętych do Szkoły¹² po 30 września roku szkolnego 2021/2022 ustalono, że w terminie określonym w art. 30 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej¹³ wprowadzono do szkolnej bazy SIO dane identyfikacyjne ucznia cudzoziemca przyjętego do Szkoły. Na podstawie próby 10% uczniów wypisanych ze Szkoły¹⁴ w tym okresie ustalono, iż nie ma możliwości wygenerowania ze szkolnej bazy SIO daty wprowadzenia zmiany dotyczącej wypisania ucznia. Analiza próby 10% zapisanych i wypisanych ze Szkoły uczniów cudzoziemców wykazała, że brak jest również możliwości wygenerowania daty wprowadzenia zmian do szkolnej bazy SIO w zakresie danych dziedzinowych. Na podstawie analizy dokumentacji tych uczniów oraz wprowadzonych dla nich do szkolnej bazy SIO danych dziedzinowych dotyczących uczniów korzystających z dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego ustalono, że dodatkowe lekcje języka polskiego zostały zapewnione uczniom przyjętym do oddziałów ogólnodostępnych po upływie od 10 do 21 dni od daty przyjęcia do szkoły, tym samym dane dziedzinowe były wprowadzane do szkolnej bazy SIO w terminie dłuższym niż 7 dni.

Dyrektor wyjaśniła, że *wydłużenie terminu wprowadzania danych dziedzinowych dotyczących dodatkowych bezpłatnych godzin nauki języka polskiego wynikało z wielu czynników. Szkoła musiała znaleźć nauczyciela, który miał kwalifikacje do nauki języka polskiego i jednocześnie mówił w języku ukraińskim, dostosowanie zajęć lekcyjnych uczniów z różnych klas, utworzenie grup w taki sposób, aby połączyć uczniów równych wiekowo i dostosować do swojego planu zajęć oraz skontaktować się z rodzicami uczniów, by powiadomić ich o lekcjach.*

(akta kontroli tom I, str. 232-240)

2.2. W Szkole na kształcenie dzieci cudzoziemców w latach 2020 - 2022 (do 31 marca 2023 r.) wydatkowano łącznie 834,19 tys. zł (z tego w: 2020 r. - 1,62 tys. zł, 2021 r. - 5,03 tys. zł, 2022 r. - 460,2 tys. zł i do 31 marca 2023 r. - 367,34 tys. zł). Środki finansowe poniesione w latach 2020 - 2021 na zapewnienie uczniom cudzoziemcom dodatkowych godzin nauki języka polskiego wydatkowano w ramach *Planu finansowego dochodów i wydatków budżetowych Szkoły Podstawowej nr 16 w Rzeszowie*.

W latach 2022 - 2023 (do 31 marca 2023 r.) środki finansowe wydatkowane w związku z kształceniem uczniów z Ukrainy ponoszono z *Funduszu Pomocy dla jednostek samorządu terytorialnego na dodatkowe zadania oświatowe*¹⁵ w ramach planów finansowych pn. *Kryzys uchodźczy*. Z tych środków w 2022 r. wydatkowano łącznie 460,2 tys. zł, w tym na:

- dodatkowe godziny nauki języka polskiego - 18,42 tys. zł;

¹² Po 30 września 2021 r. w roku szkolnym 2021/2022 do Szkoły zapisano 102 uczniów cudzoziemców.

¹³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2597, dalej: ustawa o SIO.

¹⁴ Po 30 września 2021 r. w roku szkolnym 2021/2022 ze Szkoły wypisano 36 uczniów cudzoziemców.

¹⁵ Dalej: Fundusz Pomocy.

- prowadzenie zajęć edukacyjnych w oddziale przygotowawczym - 98,49 tys. zł;
- zatrudnienie pomocy nauczyciela w oddziale przygotowawczym - 35,99 tys. zł;
- na zakup materiałów edukacyjnych i pomocy dydaktycznych - 57,28 tys. zł.

Do 31 marca 2023 r. w ramach planu finansowego *Kryzys uchodźczy* na 2023 r. - wydatkowano łącznie 367,34 tys. zł, w tym na:

- dodatkowe godziny nauki języka polskiego - 19,06 tys. zł;
- prowadzenie zajęć edukacyjnych w oddziale przygotowawczym - 86,47 tys. zł;
- zatrudnienie pomocy nauczyciela w oddziałach przygotowawczych - 28,22 tys. zł;
- na zakup materiałów edukacyjnych i pomocy dydaktycznych - 1,76 tys. zł.

(akta kontroli tom I, str. 241-259)

Od 30 września 2022 r. do 31 marca 2023 r. Szkoła w ramach programu UNICEF - *Wsparcie realizacji działań związanych z reagowaniem na sytuację kryzysową uchodźców* wydatkowała 147,8 tys. zł (z tego: w 2022 r. - 131,86 tys. zł i do 31 marca 2023 r. - 15,94 tys. zł). Środki wydatkowano m.in. na zatrudnienie *Asystenta wielokulturowego*, zakup zestawów wyprawek dla uczniów z Ukrainy, zakup pomocy dydaktycznych i sprzętu sportowego oraz na przygotowanie miejsc relaksu i integracji uczniów.

(akta kontroli tom I, str. 260-262)

2.3. W roku szkolnym 2020/2021 dla sześciu z siedmiu uczniów cudzoziemców uczących się w oddziałach ogólnodostępnych nauczyciele dostosowali programy nauczania z języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii do potrzeb i możliwości tych uczniów. Dostosowania polegały m.in. na umożliwieniu korzystania ze słowników, stosowaniu krótkich prostych komunikatów, większej ilości zadań zamkniętych, wzbogacaniu procesu nauczania rysunkami i schematami celem lepszego zobrazowania treści. Jeden uczeń z zagranicy nie korzystał z wprowadzonych przez nauczycieli form dostosowania materiału, z uwagi na znajomość języka polskiego w stopniu pozwalającym na korzystanie z nauki.

W roku szkolnym 2021/2022 do wybuchu konfliktu zbrojnego na terenie Ukrainy uczniowie cudzoziemcy uczęszczali tylko do klas ogólnodostępnych, w których nauczyciele dostosowali dla nich programy nauczania z języka polskiego, matematyki historii, biologii i geografii poprzez m.in. stosowanie prostych zwiniętych komunikatów, zwiększeniu liczby zadań zamkniętych przy jednoczesnym ograniczeniu ilości zadań otwartych, stosowaniu w procesie nauczania większej liczby schematów, obrazów i rysunków. Umożliwiano im również korzystanie ze słowników w trakcie lekcji i sprawdzianów.

Po wybuchu konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy w Szkole 21 marca 2022 r. utworzono oddział przygotowawczy (klasa VII), do którego uczęszczali wyłącznie uczniowie z tego kraju. Nauczyciele przygotowali rozkłady materiału z języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii w oparciu o dopuszczone programy nauczania danych zajęć edukacyjnych. Nauczyciele dostosowali rozkłady materiałów z przedmiotów do liczby godzin lekcyjnych pozostających do końca roku szkolnego.

W roku szkolnym 2022/2023 w Szkole dla obu oddziałów przygotowawczych (klasy VII i klasy VIII) nauczyciele języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii opracowali w oparciu o dopuszczone programy nauczania danych zajęć edukacyjnych rozkłady materiałów. Programy nauczania ww. przedmiotów dostosowano do potrzeb i możliwości uczniów z Ukrainy m.in. poprzez:

- dostosowania liczby zadań do wykonania w określonym czasie lub wydłużenia czasu pracy;
- ograniczenia liczby zadań otwartych na rzecz większej ilości zadań zamkniętych;
- różnicowania stopnia trudności;
- przygotowaniu tekstów oraz treści w prostym języku, obrazków, schematów;

- korzystaniu w trakcie pracy z pomocy słowników.

W oddziałach przygotowawczych w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 w czasie zajęć lekcyjnych zapewniono pomoc osoby zatrudnionej na stanowisku pomocy nauczyciela m.in. w zakresie tłumaczenia.

W roku szkolnym 2022/2023 dostosowania programów nauczania zostały wprowadzone po przeprowadzeniu przez nauczycieli diagnoz poziomu wiedzy i umiejętności. Przeprowadzone diagnozy wykazały m.in., że w ramach zajęć:

- z języka polskiego w klasie VIII należy wprowadzić omówienie lektur obowiązkowych w klasie 7, ćwiczyć umiejętności czytania tekstów oraz redagowanie wymaganych na egzaminie ósmoklasisty form wypowiedzi;

- z matematyki należy więcej uwagi poświęcić dokładnej analizie treści zadań i poleceń, częściej wspólnie czytać ich treść oraz zintensyfikować pracę nad poprawą sprawności rachunkowej uczniów;

- z biologii, geografii i historii, iż nadal w trakcie tych zajęć oprócz nauczania treści przedmiotowych wskazane jest doskonalenie umiejętności czytania.

(akta kontroli tom II, str. 3-50, 54-69)

2.4. W Szkole w roku szkolnym 2021/2022 po uzyskaniu zgody organu prowadzącego i zaakceptowaniu Aneksu nr 12 do arkusza organizacyjnego szkoły na rok szkolny 2021/2022 utworzono 21 marca 2022 r. oddział przygotowawczy (klasa VII). W roku szkolnym 2022/2023 po uzyskaniu akceptacji organu prowadzącego Aneksów o nr 1 i 2 do arkusza organizacyjnego szkoły na rok szkolny 2022/2023 utworzono w Szkole dwa oddziały przygotowawcze - kasę VII i VIII.

(akta kontroli tom I, str. 127-129, 185-197, tom II str. 70-71)

Kwalifikacja do oddziałów przygotowawczych odbywała się na podstawie wyników pracy powołanej 28 lutego 2022 r. zarządzeniem Dyrektora *Komisji Rekrutacyjnej dla uczniów z Ukrainy w Szkole Podstawowej nr 16 w Rzeszowie*¹⁶. W skład Komisji Rekrutacyjnej wchodził Dyrektor, sekretarz Szkoły i nauczyciel. Do jej zadań należało m.in. dokonywanie merytorycznej i formalnej oceny wniosków rekrutacyjnych wraz z załącznikami, podanie do publicznej wiadomości listy kandydatów przyjętych i nieprzyjętych do oddziału przygotowawczego, sporządzenie protokołu postępowania rekrutacyjnego. Komisja Rekrutacyjna w pierwszej kolejności na wolne miejsca do oddziału przygotowawczego przyjmowała dzieci niemówiące lub słabo mówiące w języku polskim. Rodzice (opiekunowie) składali wniosek o przyjęcie dziecka do szkoły wraz z oświadczeniem o zamieszkaniu i dokumentami stwierdzającymi ukończenie kolejnego etapu edukacji za granicą. Wyniki prac Komisji Rekrutacyjnej były dokumentowane m.in. poprzez sporządzanie protokołów z jej posiedzeń, list kandydatów przyjętych do oddziału przygotowawczego. Dyrektor z rozmów kwalifikacyjnych prowadzonych z rodzicami (opiekunami) dzieci na temat znajomości języka polskiego, przebiegu procesu nauczania za granicą, i możliwości adaptacji w nowym środowisku sporządzała notatkę. W tych rozmowach nie uczestniczyli pozostali członkowie Komisji Rekrutacyjnej.

Dyrektor wyjaśniła, że *sytuacja pandemiczna wpłynęła na wiele aspektów funkcjonowania szkoły i wprowadziła pewne ograniczenia. W marcu 2022 r. wielu nauczycieli chorowało, przebywało w izolacji, więc nie było możliwości, aby rozmowy z rodzicami (opiekunami) o przebiegu nauczania i znajomości języka polskiego były przeprowadzane przez komisję rekrutacyjną. Ponadto, w związku z wybuchem wojny na Ukrainie, do szkoły przychodziło dużo rodziców z dziećmi z Ukrainy, aby zapytać się, jak przebiegają przyjęcia uczniów do szkoły, więc osoby pracujące w administracji również nie miały możliwości innych działań, gdyż skupione były na swojej pracy.*

¹⁶ Zarządzenie nr 32/2021/2022 Dyrektora Szkoły Podstawowej nr 16 w Rzeszowie z dnia 28 lutego 2022 r. w sprawie powołania Komisji Rekrutacyjnej do przeprowadzenia postępowania rekrutacyjnego dla uczniów z Ukrainy. Dalej: Komisja Rekrutacyjna.

Powyższe okoliczności wymusiły inne rozwiązanie, czyli samodzielne prowadzenie rozmów przez Dyrektora.

(akta kontroli tom II, str. 72-88, 128-129)

Na podstawie analizy losowo wybranej dokumentacji 15 uczniów zakwalifikowanych do oddziałów przygotowawczych w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 ustalono, że dla wszystkich uczniów rodzic (opiekun) złożył wniosek o przyjęcie do Szkoły oraz pisemne oświadczenie dotyczące sumy lat nauki szkolnej za granicą wraz z opinią związaną z kwalifikowaniem ucznia do odpowiedniej klasy. Ze wszystkimi dziećmi i rodzicami Dyrektor przeprowadziła rozmowę kwalifikacyjną dotyczącą znajomości języka polskiego, możliwości adaptacyjnych oraz przebiegu nauczania. Dla jednego z 15 uczniów złożono świadectwo potwierdzające ukończenie klasy VII na Ukrainie oraz dla drugiego zaświadczenie o ukończeniu jej w formie zdalnej.

(akta kontroli tom II, str. 98-101)

Liczba uczniów w oddziałach przygotowawczych w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 nie przekraczała 25 osób. W klasie VII w roku szkolnym 2021/2022 od utworzenia 21 marca 2022 r. wynosiła od 16 do 25 osób.

W roku szkolnym 2022/2023 liczba uczniów w oddziałach przygotowawczych w klasie VII wynosiła 15 osób, a w klasie VIII od 23 do 25 osób.

W latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 dla utworzonych oddziałów przygotowawczych klas VII i klasy VIII przeznaczono zgodnie z § 16 ust. 5 pkt 3 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi 25 godzin tygodniowo. Nauka języka polskiego w oddziałach przygotowawczych była prowadzona w wymiarze 6 godzin tygodniowo.

W roku szkolnym 2021/2022 w klasie VII oddziału przygotowawczego przyjęto i realizowano program nauczania języka polskiego dla cudzoziemców - *Język polski bez granic do nauczania języka polskiego jako obcego w szkołach ukraińskich*¹⁷. Podręcznik zawierał elementy wskazane w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 18 lutego 2011 r. w sprawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców¹⁸, w tym:

- słuchanie tekstów czytanych przez lektora;
- ćwiczenia w cichym i głośnym czytaniu;
- ćwiczenie w kreśleniu znaków literopochodnych i liter polskiego alfabetu;
- praca z tekstem pochodzącym z różnych źródeł (prasa, literatura piękna);
- zbiorowe i samodzielne redagowanie prostych form pisemnych skierowanych do różnych adresatów;
- swobodne wypowiedzi w oparciu o własne doświadczenia i przeżycia oraz przeczytane teksty.

(akta kontroli tom I, str. 127-136, 185-197, tom II, str. 7-14, 102, 125-127)

W roku szkolnym 2022/2023 w klasie VII oddziału przygotowawczego przyjęto i realizowano w ramach sześciu godzin tygodniowo program nauczania języka polskiego zgodny z podstawą programową kształcenia ogólnego. W celu dostosowania programu nauczania do potrzeb rozwojowych, edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów obcojęzycznych opracowano rozkład materiału w oparciu o podręczniki: *A to polski właśnie*, *Język polski bez granic kl. VII*, *Bliżej słowa* i ramowy program kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców.

W klasie VIII oddziału przygotowawczego przyjęto i realizowano w ramach sześciu godzin tygodniowo program nauczania języka polskiego - *Bliżej słowa* zgodny z podstawą programową kształcenia ogólnego, który dostosowano pod względem treści nauczania do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości

¹⁷ Autorzy: R. Ciesielska, K. Kwiatkowska, M. Maćkowicz.

¹⁸ Dz. U. Nr 61 poz. 306.

psychofizycznych uczniów obcojęzycznych na podstawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców.

Dyrektor wyjaśniła, że w programach klas przygotowawczych uwzględniono przede wszystkim elementy kształcenia kompetencji językowych oraz rozwijania kompetencji komunikacyjnych, zapoznanie z warunkami życia w Polsce, kulturą i panującymi zwyczajami. Uczniowie mieli opanować podstawowy zasób słownictwa umożliwiający komunikowanie się w codziennych sytuacjach. Zatem zawierają elementy Ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców.

Mając na uwadze fakt, iż uczniowie klas VII i VIII przygotowawczych, ucząc się w polskim systemie edukacji będą zdawać egzamin ósmoklasisty, nauczyciele dostosowali i zminimalizowali treści podstawy programowej z języka polskiego wymagane na egzaminie. W rozkładach materiału uwzględnili również kanon lektur wymaganych przez OKE¹⁹, który nie został okrojony dla klas przygotowawczych. Uczniowie tych klas mają taki sam zakres materiału i treści jak uczniowie z Polski.

(akta kontroli tom II, str.17-53)

W latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 w ramach nauki w każdym oddziale przygotowawczym zapewniono możliwość wspomagania uczniów cudzoziemców przez osobę władającą językiem kraju ich pochodzenia - pomoc nauczyciela. W roku szkolnym 2022/2023 został zatrudniony dodatkowo asystent wielokulturowy władający również biegle językiem polskim i ukraińskim (szerzej na ten temat w pkt. 2.12.).

(akta kontroli tom I str.127-129, 192-199, tom II, str. 263-267)

2.5. Żadnemu uczniowi uczęszczającemu do oddziałów przygotowawczych w roku szkolnym 2020/2021 i w 2022/2023 nie skrócono, ani nie przedłużono nauki w tym oddziale.

(akta kontroli tom II, str. 130-148, 173-176)

2.6. W roku szkolnym 2021/2022 po wybuchu konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy do oddziałów ogólnodostępnych przyjęto 78 uczniów. W tym samym okresie zostało wypisanych 33 uczniów. W okresie od 21 marca do 24 czerwca 2022 r. do utworzonego oddziału przygotowawczego przyjęto 30, a wypisano siedmiu uczniów z Ukrainy. Na podstawie analizy dokumentacji 15 uczniów z Ukrainy uczęszczających w roku szkolnym 2021/2022 do oddziału przygotowawczego ustalono, że wszyscy nie podlegali klasyfikacji na podstawie decyzji rady pedagogicznej z uwagi na niewystarczającą znajomość języka polskiego oraz na zakres zrealizowanych w tym czasie zajęć edukacyjnych. Wszyscy uczniowie otrzymali na koniec roku szkolnego 2021/2022 zaświadczenia o ukończeniu oddziału przygotowawczego. Zaświadczenia zawierały wszystkie elementy wskazane w § 6b ust. 2 rozporządzenia z 23 sierpnia 2017 r. Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy²⁰. W arkuszach ocen 15 uczniów w miejscu przeznaczonym na wpisanie daty uchwały rady pedagogicznej o promowaniu lub niepromowaniu, o ukończeniu lub nieukończeniu zamieszczono jedynie datę uchwały rady pedagogicznej bez adnotacji (szerzej na ten temat w sekcji nieprawidłowości).

(akta kontroli tom II, str. 149-158)

2.7. W roku szkolnym 2020/2021 uczniom cudzoziemcom zorganizowano dodatkowe zajęcia z języka polskiego jako przedmiotu dodatkowego w wymiarze dwóch godzin lekcyjnych tygodniowo. W grupie było od jednej do dwóch osób.

¹⁹ Okręgowa Komisja Egzaminacyjna.

²⁰ Dz. U. z 2022 r. poz. 645, ze zm., dalej: rozporządzenie w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży będącej obywatelami Ukrainy.

W całym roku szkolnym 2021/2022 uczniom z zagranicy (w tym z Ukrainy) uczącym się w oddziałach ogólnodostępnych zapewniono dodatkowe lekcje języka polskiego w wymiarze dwóch godzin tygodniowo. Uczniowie uczęszczali na te zajęcia w grupach, które liczyły od trzech do czterech osób.

Po wybuchu konfliktu zbrojnego na Ukrainie w Szkole utworzono jeszcze cztery grupy, w ramach których uczniowie z Ukrainy uczęszczający do oddziałów ogólnodostępnych korzystali z dodatkowych lekcji języka polskiego. Liczba dzieci w każdej grupie była zgodna z § 11a ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci i młodzież będącej obywatelami Ukrainy i nie przekraczała 15 osób. Wymiar dodatkowych zajęć języka polskiego dla uczniów z Ukrainy nie został zwiększony po 26 kwietnia 2022 r. do sześciu godzin tygodniowo (*szerzej na ten temat w sekcji nieprawidłowości*).

W roku szkolnym 2022/2023 w Szkole było pięć grup, w ramach których uczniowie z Ukrainy korzystali z dodatkowych zajęć nauki języka polskiego w wymiarze sześciu godzin tygodniowo. Liczba uczniów w grupach nie przekraczała 15 osób.

(akta kontroli tom I str. 69-70, 130-133, 198-199, 202-215, tom II, str. 161-172)

Uczniom z Ukrainy uczęszczającym w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 do oddziałów przygotowawczych nie zorganizowano dodatkowych zajęć języka polskiego w wymiarze sześciu godzin tygodniowo w grupach nieprzekraczających 15 osób. Dodatkowe lekcje języka polskiego zostały zorganizowane wyłącznie dla uczniów z zagranicy (w tym z Ukrainy) uczących się w oddziałach ogólnodostępnych. Dyrektor wyjaśniła, że *organizacja dodatkowej nauki języka polskiego odbywała się w sposób uzgodniony z organem prowadzącym i uzyskała pozytywną opinię organu sprawującego nadzór pedagogiczny. Konstrukcja art. 165 ustawy Prawo oświatowe oraz definicja oddziału przygotowawczego zawarta w art. 4 pkt 13 tejże ustawy, wskazują, że rozwiązania w postaci dodatkowej nauki języka polskiego i organizacji oddziału przygotowawczego mają charakter alternatywny w stosunku do osób, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki. Sama praktyka potwierdza, że w oddziale przygotowawczym, w którym zapewniony jest dodatkowo tłumacz, nauka języka polskiego odbywa się właściwie przez wszystkie jednostki lekcyjne i dokładanie kolejnych godzin zajęć byłoby niecelowe.*

(akta kontroli tom II, str.173-176, 179)

2.8. W roku szkolnym 2020/2021 pomocą psychologiczno-pedagogiczną objęci byli wszyscy uczniowie cudzoziemcy. W zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych z języka polskiego uczestniczył jeden uczeń. Poradami i konsultacjami pedagoga objęto dwóch uczniów. Wszyscy uczniowie cudzoziemcy uczestniczyli w warsztatach dotyczących m.in. wzajemnych relacji, rozwiązywania konfliktów prowadzonych przez Centrum Leczenia Uzależnień w Rzeszowie²¹.

W roku szkolnym 2021/2022 pomocą w formie zajęć dydaktyczno-wyrównawczych z edukacji wczesnoszkolnej objęto czterech uczniów z zagranicy. Pomocą pedagoga w formie prowadzonych konsultacji objęto sześciu uczniów cudzoziemców. Trzydziestu sześciu uczniów z zagranicy brało udział w warsztatach prowadzonych przez Centrum Leczenia Uzależnień i Germanitas Centrum Języków Obcych, dotyczących m.in. wzajemnych relacji, doskonalenia znajomości języka polskiego, wiedzy na temat Polski i Podkarpacia.

W roku szkolnym 2022/2023 zajęcia rozwijające uzdolnienia polegające na przygotowywaniu ucznia do konkursu kuratorskiego z matematyki prowadzono dla jednego ucznia. Zajęciami dydaktyczno-wyrównawczymi (m.in. z języka polskiego i niemieckiego, matematyki, edukacji wczesnoszkolnej) objęto łącznie 17 uczniów

²¹ Dalej: Centrum Leczenia Uzależnień.

cudzoziemców. Konsultacjami z pedagogiem lub psychologiem²² objęto 15 uczniów z zagranicy. Warsztatami objęto łącznie 118 uczniów z zagranicy. Warsztatami prowadzonymi przez Centrum Leczenia Uzależnień pn. *Budujemy empatię, Uczymy tolerancji, Poznajemy się* objęto wszystkie oddziały w szkole (w tym z uczniami cudzoziemcami). W ramach projektu pn. *Szkoła, która łączy* TUTU przeprowadziło obserwacje oddziałów, do których uczęszczali uczniowie z Ukrainy przez psychologa i pedagoga z Ukrainy. Na ich podstawie zaproponowano uczniom i ich rodzicom indywidualne konsultacje z psychologiem. Dla oddziałów przygotowawczych TUTU przeprowadziło zajęcia z arteterapii pn. *Ja w mojej klasie, Miejsce szczęścia, Co nas łączy, Gdzie żyją emocje, Emocje w moim ciele.*

(akta kontroli tom II, str. 180-192, 196-197)

Na podstawie analizy dokumentacji 20 uczniów cudzoziemców przyjętych do szkoły w roku szkolnym 2022/2023 ustalono, że wobec wszystkich uczniów przeprowadzono rozpoznanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych i czynników środowiskowych wpływających na funkcjonowanie w szkole. Wyniki przeprowadzonych diagnoz udokumentowano m.in. kwestionariuszami, opiniami sporządzonymi przez wychowawców na temat uczniów, wpisami w dziennikach. W przypadku stwierdzenia konieczności przeprowadzenia dogłębnej diagnozy Szkoła po uzgodnieniu z rodzicami kierowała takich uczniów do poradni Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.

(akta kontroli tom II, str. 193-195)

W Szkole oprócz pedagoga zatrudniono na rok szkolny 2022/2023 psychologa. Uczniowie cudzoziemcy byli obejmowani pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego wśród nauczycieli - wychowawców klas, w których uczyli się uczniowie cudzoziemcy ustalono, że uczniów cudzoziemców obejmowano rozpoznanem indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz ich możliwości psychofizycznych i czynników środowiskowych. Według ankietowanych wychowawców klas, do których uczęszczali uczniowie cudzoziemcy, najczęściej korzystali oni z warsztatów, porad i konsultacji oraz zajęć dydaktyczno-wyrównawczych.

(akta kontroli tom II, str. 196-197)

2.9. Szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego zostały określone w statucie szkoły²³ i jego zmianach. Określono w nim m.in.:

- obowiązek formułowania przez nauczycieli wymagań edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez ucznia poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych;
- ustalenia warunków i sposobu przekazywania rodzicom informacji o postępach i trudnościach w nauce oraz o uzdolnieniach ucznia;
- sposobów sprawdzania osiągnięć edukacyjnych.

W wewnątrzszkolnych zasadach oceniania nie było odrębnych uregulowań dotyczących oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów cudzoziemców.

W szkole nie wprowadzono przedmiotowych zasad oceniania. Nauczyciele stosowali zasady oceniania określone w statucie. Na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego wśród nauczycieli uczących języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii ustalono, iż jedną z metod przystosowania form nauczania było dostosowanie sposobu oceniania.

²² Zatrudnionym w okresie od 1 września do 31 grudnia 2022 r. oraz od 20 marca 2023 r.

²³ Uchwała nr 10/2015 Rady Pedagogicznej Szkoły Podstawowej nr 16 w Rzeszowie z dnia 31 sierpnia 2015 r. w sprawie nowelizacji statutu Szkoły Podstawowej nr 16 w Rzeszowie, zmieniona uchwałą nr 12/2021/2022 z dnia 15 marca 2022 r. w sprawie przyjęcia aneksu Statutu Szkoły Podstawowej nr 16 w Rzeszowie oraz uchwałą nr 21/2021/2022 z dnia 30 sierpnia 2022 r. w sprawie zatwierdzenia aneksu nr 1 do Statutu Szkoły Podstawowej w Rzeszowie.

Dyrektor wyjaśniła, że w oparciu delegację zawartą w art. 59 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy²⁴ /.../ oraz o wydane o tę delegację rozporządzenie w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy, które nie zawierało rozstrzygnięć dotyczących wprowadzenia innych zasad oceniania uczniów z Ukrainy nie miała podstaw do modyfikacji wewnętrznych regulacji w tym zakresie.

(akta kontroli tom II, str. 173-176,198-260)

2.10. W roku szkolnym 2021/2022 do egzaminu ósmoklasisty w Szkole zgłoszono 71 uczniów (w tym dwóch cudzoziemców - Ukraińców). Spośród tych dwóch Ukraińców do egzaminu przystąpił jeden uczeń. Jedna uczennica z Ukrainy zgłoszona do egzaminu ósmoklasisty została zwolniona z niego na podstawie zaświadczenia lekarskiego z Centrum Psychiatrii ANIMA. W 2022 r. z dostosowania formy oraz warunków zdawania egzaminu na podstawie opinii Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej Nr 2 w Rzeszowie skorzystał jeden uczeń z Ukrainy. W roku szkolnym 2022/2023²⁵ do egzaminu ósmoklasisty zgłoszono 27 uczniów cudzoziemców z dostosowaniem warunków i form zdawania egzaminu. Wszyscy uczniowie pochodzili z Ukrainy. Rada Pedagogiczna wyraziła pozytywną opinię dotyczącą dostosowania warunków i form zdawania egzaminów w 2023 r. dla wszystkich uczniów cudzoziemców, których zgłoszono z dostosowaniem w Systemie Informatycznym Obsługującym Egzaminy Ogólnokształcące²⁶.

(akta kontroli tom II, str. 261)

2.11. W latach 2020-2023 żadna placówka dyplomatyczna lub konsularna z kraju pochodzenia uczniów (w tym z Ukrainy) oraz żadne stowarzyszenie kulturalno-oświatowe nie występowało do Dyrektora o organizację w Szkole zajęć nauki języka i kultury kraju pochodzenia.

(akta kontroli tom II, str. 173-176)

2.12. W Szkole w latach szkolnych 2020/2021 - 2021/2022 (do 24 lutego 2022 r.) nie zatrudniano osoby w charakterze pomocy nauczyciela, do zadań którego należałaby pomoc uczniom, którzy nie znali języka polskiego lub jego znajomość była na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki. Według stanu na 30 września 2020 r. w Szkole uczyło się siedmiu uczniów z zagranicy (z tego: trzech z Meksyku i czterech z Ukrainy). Na dzień 30 września 2021 r. uczniów cudzoziemców było dziesięcioro (z tego: dwóch z Meksyku i ośmiu z Ukrainy). W latach szkolnych 2020/2021 - 2021/2022 (do 24 lutego 2022 r.) wszyscy uczniowie cudzoziemcy posługiwali się językiem polskim w stopniu pozwalającym na korzystanie z nauki.

W okresie od 21 marca do 24 czerwca 2022 r. Dyrektor zatrudniła jedną osobę w charakterze pomocy nauczyciela posługującą się językiem polskim i ukraińskim. Do jej zadań należało m.in. tłumaczenie w trakcie zajęć lekcyjnych (w oddziale przygotowawczym) i pozalekcyjnych oraz pomoc w organizacji zajęć dla dzieci z Ukrainy. W roku szkolnym 2022/2023 w Szkole zatrudniono dwie osoby²⁷, do których zadań należało tłumaczenie w trakcie zajęć lekcyjnych (w oddziałach przygotowawczych) i poza nimi oraz pomoc w organizacji zajęć dla dzieci pochodzących z Ukrainy.

W roku szkolnym 2022/2023 w ramach programu UNICEF - *Wsparcie realizacji działań związanych z reagowaniem na sytuację kryzysową uchodźców* zatrudniono

²⁴ Dz. U. z 2023 r. poz. 103, ze zm.

²⁵ Do 28 kwietnia 2023 r.

²⁶ Dalej: SIOEO.

²⁷ Jedna osoba została zatrudniona na okres od 1 września 2022 r. do 23 czerwca 2023 r., a druga od 15 września 2022 r. do 23 czerwca 2023 r.

osobę posługującą się językiem ukraińskim i polskim na stanowisku *Asystenta wielokulturowego*²⁸. Do jego zadań należało m.in.:

- wsparcie ucznia w procesie adaptacji kulturowej poprzez objaśnienie wartości, norm zachowania w polskiej szkole;
- udzielanie informacji nauczycielom, dotyczących ważnych aspektów kultury, religii mających wpływ na zachowanie ucznia z Ukrainy i jego udział w życiu szkolnym;
- pomoc w odrabianiu lekcji w formie tłumaczenia poleceń na język pochodzenia lub polski;
- uczestniczenie w lekcjach szkolnych w celu tłumaczenia;
- udział w charakterze tłumacza w zebraniach szkolnych dla rodziców i opiekunów oraz pośredniczenie w kontaktach między szkołą, a rodzicami;
- pomoc w rozwiązywaniu konfliktów między uczniami polskimi, a ukraińskimi, w tym w szczególności konfliktów powstałych na tle różnic kulturowych;
- prowadzenie zajęć integrujących dla dzieci polskich i cudzoziemskich.

(akta kontroli tom I str.127-129, 192-199, tom II, str. 263-267)

2.13. Dyrektor szkoły rozpoznawała potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli prowadzących zajęcia z uczniami z zagranicy, poprzez rozmowy, w trakcie których zgłaszali potrzeby szkoleniowe. W latach 2020 - 2023 (do 28 lutego) wpłynęły łącznie trzy wnioski o dofinansowanie doskonalenia zawodowego (z tego w: 2020 r. - 1, 2021 r. - 1, w 2022 r.- 1, w 2023 r. - 0). Żaden wniosek nie był związany z nauczaniem dzieci cudzoziemców. Badanie ankietowe przeprowadzone wśród nauczycieli, którzy w roku szkolnym 2022/2023 prowadzili lekcje z uczniami cudzoziemcami, wykazało m.in., że zgłaszali potrzebę szkolenia w zakresie pracy z dziećmi z zagranicy i zapewniono im możliwość wzięcia w nim udziału.

Obowiązkowe zajęcia lekcyjne z udziałem uczniów cudzoziemców w latach szkolnych 2020/2021, 2021/2022 i 2022/2023 (do 28 lutego 2023 r.) prowadziło odpowiednio: 29, 35 i 42 nauczycieli.

W latach 2020 - 2023 (do 28 lutego 2023 r.) przeprowadzono 29 szkoleń dla nauczycieli (z tego: w 2020 r. - 9, w 2021 r. - 8 i w 2022 r. - 10, do 28 lutego 2023 r. - 2). W jednym szkoleniu w 2022 r. dotyczącym drukowania w formacie 3D uczestniczyło 15 nauczycieli. W pozostałych szkoleniach brali udział wszyscy zatrudnieni w Szkole w tym czasie nauczyciele. W latach 2020 - 2023 (do 28 lutego) ich liczba wynosiła od 55 do 59. W latach 2020 - 2023 (do 28 lutego) na szkolenia wydatkowano łącznie 25,12 tys. zł (z tego: w 2020 r. - 8,95 tys. zł, w 2021 r. - 7,4, w 2022 r. - 8,77 tys. zł, do 28 lutego 2023 r. - 0 zł). W latach 2020 - 2023 (do 28 lutego) na siedem szkoleń nie wydatkowano środków finansowych²⁹. Bezpłatne szkolenia dotyczyły m.in. egzaminu ósmoklasisty, druku 3D, wykorzystania monitorów interaktywnych. W 2022 r. nauczyciele uczestniczyli w trzech bezpłatnych szkoleniach, z których jedno dotyczyło pracy z uczniami cudzoziemcami - *Jak współpracować w różnych środowiskach z cudzoziemcami. Stereotypy, uprzedzenia, różnorodność społeczna i kulturowa*, w którym udział wzięli wszyscy pracujący w szkole nauczyciele.

Według wyjaśnień złożonych przez Dyrektora dwa szkolenia: *W całości i z osobna. Strategie dydaktyczne wspierające indywidualizację nauczania w zróżnicowanej grupie klasowej* w 2021 r. i *Rozwiązywanie konfliktów rówieśniczych* w 2022 r.

²⁸ Zawarto umowy na okresy: od 28 listopada 2022 r. do 22 grudnia 2022 r., od 30 stycznia 2023 r. do 28 lutego 2023 r., od 1 do 31 marca 2023 r., od 13 kwietnia 2023 r. do 23 czerwca 2023 r.

²⁹ W 2020 r. i w 2021 r. odbyło się po jednym bezpłatnym szkoleniu. W 2022 r. były trzy bezpłatne szkolenia. Do 28 lutego 2023 r. przeprowadzono dwa bezpłatne szkolenia. Z tego: w 2020 r. na jedno dotyczące egzaminu ósmoklasisty w roku szkolnym 2019/2020; w 2021 r. - w 2022 r. - 3 i do 28 lutego 2023 r. - 2.

zawierały elementy dotyczące uczniów cudzoziemców. W obu szkoleniach wzięli udział wszyscy w tym czasie zatrudnieni nauczyciele.

(akta kontroli tom II, str. 268-273)

2.14. W planach finansowych (po zmianach) na 2020 r. i 2021 r. na zakup pomocy dydaktycznych i materiałów edukacyjnych zaplanowano środki w wysokości 64,22 tys. zł i 83,57 tys. zł. Na ich realizację wydatkowano odpowiednio 64,09 tys. zł i 83,32 tys. zł. W 2022 r. w planie finansowym (po zmianach) na zakupy pomocy dydaktycznych i materiałów edukacyjnych zaplanowano środki w wysokości 52,61 tys. zł. Na ww. zakupy wydatkowano 49,9 tys. zł. W 2022 r. środki finansowe zaplanowane na zakupy pomocy dydaktycznych i materiałów edukacyjnych w planie finansowym (po zmianach) pn. *Kryzys uchodźczy* w wysokości 57,28 tys. zł zostały w całości wydatkowane. W ramach tych środków zakupiono m.in.: podręczniki i materiały edukacyjne dla uczniów z Ukrainy, słowniki polsko-ukraińskie, doposażenie sali lekcyjnej, w której uczyli się uczniowie z Ukrainy (w tym: tablica magnetyczna, stoliki uczniowskie, krzesła). Na dzień 31 marca 2023 r. plan finansowy (po zmianach) na zakupy materiałów edukacyjnych i pomocy naukowych wynosił 25,13 tys. zł i został zrealizowany w wysokości 2,51 tys. zł. W 2023 r. w planie finansowym *Kryzys uchodźczy* na zakupy pomocy dydaktycznych i materiałów edukacyjnych zaplanowano środki w wysokości 6 tys. zł, z których do 31 marca 2023 r. wydatkowano 1,76 tys. zł. W 2023 r. z tych środków współfinansowano zakup doposażenia sal lekcyjnych, w których uczyli się uczniowie polscy i ukraińscy, w projektor multimedialny i ekran do projektora.

Na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego wśród nauczycieli uczących w roku szkolnym 2022/2023 w oddziałach z uczniami cudzoziemcami (w tym z Ukrainy) ustalono, że w procesie nauczania korzystali oni z pomocy naukowych i materiałów edukacyjnych dostępnych w szkole. W protokołach z posiedzeń rady pedagogicznej Szkoły podsumowujących działalność szkoły za rok szkolny 2020/2021 i 2021/2022 znajdowały się zapisy wskazujące na wykorzystywanie w pracy z uczniami (w tym cudzoziemcami) dostępnych i zakupionych pomocy dydaktycznych i materiałów edukacyjnych.

(akta kontroli tom II, str. 271, 274-276)

W ramach programu UNICEF - *Wsparcie realizacji działań związanych z reagowaniem na sytuację kryzysową uchodźców*, w Szkole w okresie od 30 września 2022 r. do 31 marca 2023 r. na zakupy pomocy dydaktycznych i materiałów naukowych dla uczniów z Ukrainy wydatkowano środki w łącznej kwocie 147,76 tys. zł (z tego: w 2022 r. - 127,13 tys. zł i od 1 stycznia do 31 marca 2023 r. - 5,5 tys. zł). W 2022 r. zakupiono m.in.:

- 105 sztuk wyprawek szkolnych (obejmujących m.in. plecak, kredki, farby plakatowe, gry edukacyjne, powerbank);
- pomoce dydaktyczne (w tym: monitor interaktywny, tablety, projektor);
- wyposażenie miejsc relaksu (w tym: leżaki, zestaw puf, gry podłogowe);
- sprzęt sportowy (w tym: zestaw do skoku wzwyż, stoły do tenisa sportowego).

(akta kontroli tom I, str. 260-262)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W związku z utworzeniem w Szkole oddziału przygotowawczego Dyrektor zarządzeniem powołała Komisję Rekrutacyjną kwalifikującą uczniów do tego oddziału, w skład której wchodził Dyrektor jako przewodniczący, sekretarz Szkoły i nauczyciel.

Zgodnie z § 16 ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi w skład zespołu wchodzi dwóch nauczycieli oraz pedagog lub psycholog.

Dyrektor wyjaśniła, że Komisja Rekrutacyjna składała się z przewodniczącego, nauczyciela i sekretarza z tego względu, gdyż był to okres pandemii (luty-marzec 2022 r.) i kadra pedagogiczna w tym czasie bardzo chorowała, brakowało nauczycieli, było dużo zastępstw. Powołując w tym składzie komisję zdawała sobie sprawę, że to odpowiednio wykwalifikowane osoby mające wystarczającą wiedzę i doświadczenie w dziedzinie rekrutacji, gdyż pedagog występował w dwóch rolach, jako nauczyciel polonista i pedagog posiadający kwalifikacje.

Ponadto, komisja pracowała od 1 do 15 marca 2022 r., a to długi czas, w którym nie mógł uczestniczyć pedagog szkolny z powodu wielu problemów wychowawczych w szkole, którymi się zajmował oraz prowadzenia z uczniami zajęć korekcyjno-kompensacyjnych i emocjonalno-społecznych. Pani Pedagog pracowała sama, nie miała zastępcy (możliwość zatrudnienia psychologa i pedagoga specjalnego była dopiero od września 2022 r.).

(akta kontroli tom II, str. 72-97)

NIK zwraca uwagę, że skład Komisji Rekrutacyjnej nie został zmieniony przy kwalifikowaniu kolejnych uczniów do oddziałów przygotowawczych w terminie od 19 do 26 sierpnia 2022 r. na rok szkolny 2022/2023, a okres wakacyjny nie jest czasem zwiększonego obciążenia pracą nad problemami wychowawczymi z uczniami. Trzeci członek Komisji Rekrutacyjnej - Sekretarz Szkoły był osobą zatrudnioną na stanowisku administracyjnym i nie posiadał wykształcenia wymaganego na stanowisku nauczyciela lub pedagoga.

2. Dla uczniów będących obywatelami Ukrainy po 26 kwietnia 2022 r. w roku szkolnym 2021/2022 nie zwiększono wymiaru godzin dodatkowych zajęć z języka polskiego do sześciu godzin tygodniowo.

Zgodnie z § 11a ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży będącej obywatelami Ukrainy: w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 dodatkowe zajęcia lekcyjne z języka polskiego dla uczniów będących obywatelami Ukrainy organizuje się w wymiarze nie niższym niż sześć godzin tygodniowo.

Dyrektor wyjaśniła, że był to trudny czas dla naszej szkoły, przybyło wtedy dużo uczniów z Ukrainy. Cała społeczność szkolna starała się pomóc i w krótkim czasie stworzyć bezpieczną przystań dla uchodźców. Nie mieliśmy świadomości o zwiększeniu godzin, gdyż skupieni byliśmy na przyjmowaniu uczniów, rozmowach z nimi i rodzicami, zapewnieniu uczniom podręczników i materiałów ćwiczeniowych, posiłków i pomocy materialnej. Sytuacja wtedy była rozwojowa, uczniowie przychodzili, zapisywali się, a następnie wyjeżdżali w dalszą drogę w inne miejsce. Jako Dyrektor dużo czasu poświęciłam na zapewnienie uczniom - uchodźcom bezpieczeństwa, nawiązania właściwej relacji z naszymi polskimi uczniami, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i poczucia dobrej atmosfery.

(akta kontroli tom II, str. 161-167, 177-178)

3. W arkuszach ocen uczniów z Ukrainy, którzy uczęszczali w roku szkolnym 2021/2022 do utworzonego, po wybuchu konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy, oddziału przygotowawczego w miejscu przeznaczonym na wpisanie daty uchwały rady pedagogicznej o promowaniu lub niepromowaniu, ukończeniu lub nieukończeniu szkoły zamieszczono jedynie datę uchwały rady pedagogicznej bez wymaganej adnotacji.

Zgodnie z § 6b ust. 3 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci i młodzieży będącej obywatelami Ukrainy - w arkuszu ocen ucznia w miejscu przeznaczonym na wpisanie daty uchwały rady pedagogicznej o promowaniu (z wyróżnieniem), niepromowaniu, ukończeniu szkoły (z wyróżnieniem) i nieukończeniu szkoły umieszcza się adnotację

"Na podstawie uchwały rady pedagogicznej z dnia..... uczeń nie podlegał klasyfikacji rocznej zgodnie z § 6b ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy (Dz. U. poz. 645 i 795)", wpisując datę uchwały rady pedagogicznej.

Dyrektor wyjaśniła, że w arkuszach ocen uczniów z Ukrainy, którzy uczęszczali w roku szkolnym do oddziału przygotowawczego (klasy VII) nie ma adnotacji o braku klasyfikacji uczniów, gdyż nauczycielka przeoczyła ten zapis. Była ona nauczycielką z Ukrainy zatrudnioną od marca 2022 r., która powoli poznawała i wdrażała się w zasady panujące w polskim systemie oświaty.

(akta kontroli tom II, str. 149-160)

OCENA CZĄSTKOWA

W ocenie NIK w Szkole podejmowano prawidłowe działania celem zapewnienia odpowiednich warunków do realizacji zadań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci cudzoziemców.

Rzetelnie i zgodnie z przepisami prawa pozyskiwano środki finansowe na prawidłowe funkcjonowanie szkoły związane z kształceniem dzieci cudzoziemców, organizację oddziałów przygotowawczych, zatrudnienie nauczycieli wspomagających posługujących się językiem pochodzenia uczniów, zapewnienie niezbędnych pomocy naukowych i materiałów dydaktycznych. Uczniom z zagranicy zapewniono odpowiednie do ich potrzeb wsparcie psychologiczno-pedagogiczne, dostosowano programy nauczania do ich możliwości, a nauczycielom udostępniono szkolenia w zakresie pracy z uczniem cudzoziemcem.

Niezgodnie z przepisami prawa ustalono skład komisji kwalifikującej uczniów do oddziałów przygotowawczych, nie zwiększono wymiaru godzin dodatkowych nauki języka polskiego w roku szkolnym 2021/2022 dla uczniów pochodzących z Ukrainy, a w arkuszach ocen uczniów uczęszczających do oddziału przygotowawczego nie umieszczono wymaganej adnotacji o ich nieklasyfikowaniu.

OBSZAR

3. Nadzór pedagogiczny dyrektora szkoły nad zajęciami dla dzieci cudzoziemców.

Opis stanu faktycznego

3.1. Dyrektor opracowała Plany nadzoru pedagogicznego na lata szkolne 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 i 2022/2023. Plany te zostały przedstawione Radzie Pedagogicznej w terminie do 15 września każdego roku szkolnego. Plan nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2019/2020 został przedstawiony Radzie Pedagogicznej 16 września 2019 r.

Dyrektor wyjaśniła, że *Plan nadzoru na rok szkolny 2019/2020 został przedstawiony Radzie Pedagogicznej 16 września 2019 r. z powodu braku możliwości wcześniejszego zwołania Rady w ilości osób zapewniającej kworum, co spowodowane było dużą absencją nauczycieli, którzy w tym czasie organizowali i uczestniczyli w wycieczkach integracyjnych.*

(akta kontroli tom II, str. 278-296, 314-330, 342-356, 376-386, 397-398)

Dyrektor w terminie do 31 sierpnia każdego roku szkolnego przedstawiła Radzie Pedagogicznej wyniki i wnioski ze sprawowanego przez nią nadzoru pedagogicznego. W latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 Dyrektor zaplanowała i przeprowadziła obserwacje zajęć lekcyjnych, w których uczestniczyli uczniowie cudzoziemcy. W roku szkolnym 2021/2022 w dniu 13 kwietnia 2022 r. na posiedzeniu Rady Pedagogicznej Dyrektor przedstawiła Aneks do Planu nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022, w którym zaplanowano m.in. kontrolę procesu adaptacyjnego w klasach, w których uczą się uczniowie cudzoziemcy oraz szkolenia Rady Pedagogicznej w związku z przyjęciem do szkoły uczniów z zagranicy.

W roku szkolnym 2021/2022 przeprowadzono obserwacje zajęć w klasie VII oddziału przygotowawczego, w tym lekcji: języka polskiego i angielskiego, chemii, oraz geografii. W roku szkolnym 2022/2023³⁰ przeprowadzono obserwacje zajęć lekcyjnych, w których uczestniczyli uczniowie cudzoziemcy, w tym w oddziałach przygotowawczych. Obserwacji w tych oddziałach poddano zajęcia integracyjne oraz zajęcia z matematyki i języka polskiego.

(akta kontroli tom II, str. 397-313, 331-341, 361-375, 387-391, 392-396)

3.2. W Planach nadzoru pedagogicznego na lata szkolne 2019/2020, 2020/2021 nie ujmowano wniosków wynikających z realizacji nadzoru pedagogicznego bezpośrednio związanych problematyką i kształceniem uczniów cudzoziemców. Na koniec roku szkolnego 2021/2022 z przeprowadzonego nadzoru pedagogicznego sformułowano wnioski związane z kształceniem dzieci cudzoziemców. Wnioski te dotyczyły m.in.:

- zaktualizowania potrzeb nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego w związku z kształceniem obcokrajowców;
- zweryfikowania możliwości i potrzeb Szkoły w związku z kształceniem uczniów z Ukrainy;
- zatrudnienia asystenta kulturowego oraz osoby z Ukrainy posługującej się językiem polskim na stanowisku pomocy nauczyciela. W Planie nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2022/2023 Dyrektor uwzględniła wnioski wynikające z realizacji nadzoru pedagogicznego w roku szkolnym 2021/2022, w tym dotyczące kształcenia uczniów cudzoziemców.

(akta kontroli tom II, str. 278-296, 314-330, 342-356, 376-386)

3.3. W Szkole zmodyfikowano *Program wychowawczo-profilaktyczny* w roku szkolnym 2022/2023³¹. Ze względu na przyjęcie do Szkoły uczniów z Ukrainy wprowadzono dodatkowe zadania, w tym:

- zapewnienie poczucia bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego wszystkim uczniom, w szczególności uczniom z Ukrainy;
- budowanie wśród pracowników szkoły, uczniów oraz rodziców świadomości i kompetencji w zakresie radzenia sobie emocjonalnego i kryzysowego w sytuacjach trudnych (np. wojna na Ukrainie);
- wdrażanie działań przystosowawczych oraz integracyjnych w celu optymalnej adaptacji szkolnej uczniów z Ukrainy oraz integracji społeczności polsko-ukraińskiej;
- budowa poczucia tożsamości regionalnej i narodowej, kształtowanie postawy tolerancji wobec innego kraju, jego kultury i mieszkańców, poznanie zwyczajów towarzyszącym świętom narodowym, religijnym i świeckim w Polsce i na Ukrainie;
- wspieranie i informowanie uczniów, rodziców z Ukrainy o możliwościach uzyskania pomocy psychologiczno-pedagogicznej na terenie szkoły i poza nią;
- współpraca nauczycieli, wychowawców i pedagoga w rozwiązywaniu problemów osobistych i społecznych uczniów z uwagi na barierę językową czy trudności w nauce;
- promowanie u uczniów postaw empatycznych i altruistycznych, wzajemnej przyjaźni, poczucia więzi i zaufania;
- doskonalenie kompetencji nauczycieli do pracy z uczniami z zagranicy, w szczególności z Ukrainy.

(akta kontroli tom II, str. 401-428)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

³⁰ Do 22 maja 2023 r.

³¹ Program wychowawczo-profilaktyczny został zatwierdzony na posiedzeniu Rady Pedagogicznej 13 września 2022 r.

OCENA CZĄSTKOWA

W ocenie NIK w okresie objętym kontrolą Dyrektor prawidłowo i rzetelnie sprawowała nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć z dziećmi cudzoziemców. W planach nadzoru po wybuchu konfliktu zbrojnego na Ukrainie uwzględniono problematykę związaną z kształceniem dzieci cudzoziemców. W związku ze znacznym wzrostem w Szkole liczby uczniów z zagranicy zmodyfikowano *Program wychowawczo-profilaktyczny*.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

1. Zapewnienie prawidłowego składu komisji kwalifikującej do oddziałów przygotowawczych.
2. Podjęcie działań mających na celu zapewnienie prawidłowego sporządzania arkuszy ocen uczniów, w tym cudzoziemców nieklasyfikowanych decyzją rady pedagogicznej.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach: jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego

Rzeszów, dnia 23 czerwca 2023 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie

Kontroler
Agnieszka Pomykała
Specjalista k. p.

Dyrektor
Wiesław Motyka

/-/

/-/